

Textos poéticos e narrativos dirixidos á infancia de Celestino García Romero

Marta Neira Rodríguez

No ano 2005 levei a cabo un traballo de investigación, baixo a dirección da profesora Blanca-Ana Roig Rechou, no que pretendía dar conta da produción literaria en lingua galega, moi especialmente daquela dirixida á infancia, presente nas publicacións periódicas compostelás aparecidas no período cronolóxico comprendido entre 1863 e 1916, dúas datas moi significativas, como é sabido, para a Literatura galega. Froito dese traballo localicei varios textos que, polos paratextos¹, semella que a intención dos autores é vincularlos cun posíbel destinatario infantil e xuvenil. Hoxe reproduzo, por consideralos de interese para o coñecemento e estudo da Literatura Infantil e Xuvenil galega, aqueles que se deben á autoría de Celestino García Romero (Boiro, 1855-Santiago, 1929), padre xesuíta que era practicamente descoñecido, principalmente no que atinxe á súa contribución á literatura galega, até a celebración en 2005 dos actos conmemorativos motivados polo aniversario do seu nacemento. Froito dun deses actos, concretamente da homenaxe realizada o día 4 de xuño de 2005 na vila do Barbanza que o viu nacer, é o volume *Celestino García Romero, un Xesuíta de Boiro* (2005), libro no que, entre outras achegas á biobibliografía deste autor, tamén se citan textos literarios en galego que non se reproducen, agás algunha pequena excepción recollida na escolma que forma parte do volume.

123

En primeiro lugar, reproduzo os sete textos narrativos deste autor que até 1916 apareceron nunha publicación dirixida á infancia como foi *Catecismo de Santiago*, cabeceira cuxa desaparición non se produciu antes de setembro de

¹ Gérard Genette. 1982. *Palimpsestes. La littérature au second degré*. París: Seuil. Tradución ao castelán Celia Fernández Prieto. 1989. *Palimpsestos: La literatura en segundo grado*. Madrid: Taurus.

1925 e que a partir do número 77 (17-I-1915) se chamou *Catecismo de niños y niñas*, denominación pola que foi máis coñecida e que presentou unha etapa compostelá e outra, a partir de 1921, bilbaína. Unha cabeceira que con subtítulos como “Revista infantil quincenal” e “Revista quincenal infantil ilustrada” acolleu colaboracións de autores como García Romero ou Juan Barcia Caballero, entre outros, tanto en galego coma en castelán, e que posibelmente deu pé á creación doutras publicacións de interese, como *El Catecismo de San Martín*, *Catecismos de Compostela* ou *Catecismos de San Martín*, aínda non debidamente estudadas.

Trátase dos relatos titulados “Santiago de rapaz. Para o Ano Santo”, “No Portal de Belén” e “Os Reises en Comoxo”, que apareceron respectivamente nos números 74 (1914), 75 (1914) e 76 (1915) de *Catecismo de Santiago*, e de “O neno morto. Un milagro d’o Santo Apóstol”, “Tòlo ou mintireiro?”, “Non ten volta” e “Ninguén pode coma Dios”, publicados nos números 85 (1915), 100 (1916), 104 (1916) e 106 (1916) de *Catecismo de niños y niñas*, nos que está moi presente a temática relixiosa, anunciada xa, na maior parte dos casos, dende o propio título.

124

Nestes relatos, por medio principalmente dun narrador en primeira persoa (caso de “Tòlo ou mintireiro?”, “Non ten volta” e “Ninguén pode coma Dios”), dun narrador omnisciente que nalgún punto da narración cede a voz a un “eu” que valora, advirte e aconsella e mesmo se dirixe e apela en numerosas ocasións o lector implícito (caso dos relatos “Santiago de rapaz. Para o Ano Santo”, “No portal de Belén”, “Os reises en Comoxo” e “O neno morto. Un milagro d’o Santo Apóstol”) e, nalgún caso, por medio do recurso á propia voz dos personaxes (relato “No portal de Belén”), créanse diferentes momentos da infancia de Xesús ou dalgún santo, para que o lectorado agardado siga a mesma conduta que a dos protagonistas, ou enxálzase a magnificencia de Deus sobre os homes, pois creou todo o que nos rodea.

Son textos ambientados, polo xeral, ben nun pasado remoto, como pode ser o momento do nacemento de Xesús, ben nun pasado máis ou menos recente, que presentan a grandes trazos unha estrutura bipartita. Así, na primeira parte preséntase e expónse a anécdota, a historia, mentres que na segunda se fai fincapé na ensinanza que o lectorado debe tomar do relatado. Preténdese, deste xeito, que os posíbeis receptores infantís se entreteñan coa historia narrada, pero tamén que se instrúan no comportamento cristián.

Estes textos narrativos, cuxa acción se sitúa, salvo alguna excepción como “Non ten volta”, “Tòlo ou mintirreiro?” e “Ninguén pode coma Dios”, en lugares concretos como Comoxo, Cures ou Loxo, topónimos do concello de Boiro, e mesmo Santiago de Compostela e Belén, espazo con maior presenza nos relatos deste autor, presentan personaxes principalmente pertencentes a pasaxes da Sagrada Biblia ou outros relacionados coa Igrexa. Así, atópanse en varios contos a San Xosé, a Virxe María, o neno Xesús, os pastores ou mesmo santos como Santiago Apóstol ou San Xoán e tamén peregrinos que visitan os sepulcros dalgún dos mencionados. Tamén destaca a presenza da xente do rural galego, como acontece en “Os Reises en Comoxo”.

Son, en definitiva, narracións nas que predomina o emprego de diminutivos, cuxo uso é moi habitual cando unha persoa se dirixe á nenez, as repeticións e as frases e oracións cunha estrutura sintáctica non moi complexa que fan que os textos sexan máis accesíbeis para o lectorado ao que van dirixidos.

A continuación dos textos narrativos, reproducense as composicións poéticas “Un relós”, “O sol”, “Os paxaros” e “As anduriñas” tamén aparecidas na cabeceira *Catecismo de niños y niñas* até o ano 1916, concretamente nos números 87 (1915), 94 (1916), 97 (1916) e 98 (1916). Escritas coa finalidade de educar o lectorado agardado na relixión, céntranse en diferentes elementos da natureza (o sol, os paxaros en xeral ou algún tipo de paxaro concreto, nomeadamente as anduriñas) que lle deben a Deus a súa grandiosidade ou intelixencia.

Nestes poemas, García Romero bota man dos versos de arte menor, concretamente dos versos heptasílabos nas composicións “O Sol” e “As anduriñas” e dos octosílabos nas restantes, e da rima asonante, xeralmente nos versos pares.

Ao igual que nos textos narrativos, o autor prefere unha estrutura bipartita e así na primeira parte expón e loa determinadas características do elemento natural no que se centra e, na segunda, sinala que todo o dito se debe a Deus e ao seu poder. Son composicións nas que hai numerosas anáforas e repeticións de diferentes tipos moi ao gusto do lectorado ao que van dirixidos.

Tanto os textos narrativos coma os poéticos deste autor responden ao sistema educativo do momento, estudado polo miúdo por Antón Costa Rico,

entre outras achegas, no volume *Historia da educación e da cultura en Galicia* (2004), aínda que coa pretensión de achegarse a aquel en lingua galega, como estaban a facer outros intelectuais que se movían nas actividades que deron paso ás Irmandades da Fala.

SANTIAGO DE RAPAZ. PARA O ANO SANTO

Cando os pastores fono a belén a adorar ó Neno Jesús iban polo camiño tocando quedaba gusto, e o chegar preto da casa dun que se chamaba o Zebedeu todos salino as ventanas para escoitalos é aínda dous rapaces, pequenos eles, pero que xa corrían ben, levantánonse correndo e fono tamén con eles para oílos tocar e ver a donde iban.

Entrano cos pastores a onde estaba a Santísima Virxen a mais o neno e anduveron por alá mirando todo e oíndo cómo os pastores cantaban e tocaban, e nesto fónose chegando a nosa Señora e dixénolle baixiño si lles deixaba bicar o pé a aquel santo Miniño. E ela levantou a roupíña que tapaba os pes do Neno, e un despois doutro denolle un bico moy apretado, moy apretado. E quedano caladiños e miraban para nosa Señora como dicindo si llos deixaba bicar outra vez, e miraban para a cara ó neniño e volvíanllos a bicar. E nesto, non sei cómo, alargou a mau noso Señor e a un deles que se chamaba Joan tocoulle no peito e o outro que lle puxeran de nome Jacobe tocoulle no queixo para que levantase a cara e non tuvese nunca medo. Denton Joan nunca teve cousa que máis desease que volver a ver a noso Señor. Andábase acordando sempre Dél, e íbase alá correndo para velo e aínda moitas veces lle berrou sua nai porque non comía nin toaba aquel rapás senon falando do neno de Belén. Jacobe daquel día foi un rapás como hay poucos: non botaba un pecado, nin se metía con ningún, pero si diante dél botaba alguén un pecado non lle quedaba ganas de botar outro. Ben sabés porqué. E fono así medrando, medrando aqueles rapaces, e fixénonse homes, e fonon dous santos. Sabés cómo se chaman? Pois un évos San Joan e o outro Santiago, o noso Patrón cuyo corpo está na catedral. Mirá o que chegarou a ser aqueles rapaces que parecían ninguéns. Por eso cando comulguedes, evos moy bo pedirlle a noso Señor que vos toque tamén ca sua manciña no corazón para que o queirades moito e vos levante a cara para que non teñas medo de ser boos, nin se astreva ninguén a decir pecados diante de vos.

NO PORTAL DE BELÉN

Xa vos acordades que cando naceu noso Señor fono uns ánxeles correndo a dicirllo ós pastores. Debían eles ser boos, pois falábanll'os anxiliños e tan boas novas eles lles levaban. O saber os pastores que nacera noso Señor colle-no a gaita a mais o pínfano e a zanfona y o tambor e fónose aló correndo a tocarlle ó santo neno e a sua naiciña e a S. José para darlle a noraboa pois ningún sacordaba deles y estaban os probes soliños.

Debían tocar ben porque gardando como gardaban as ovellas todos os días, tiña moito tempo para tocar e deprender. Por eso fono xa tocando polo camiño e tan de verdá tocaban que daba xenio oílos e espertábanse todos polas aldeas por onde pasaban.

128

Nesto andando andandon entran en Belén e vino unha luciña e chamaron a porta. Veu San José e preguntoulles qué querían. ¿Adorar o Neno e despois tocarlle un pouquiño e darlle unha probenza que aquí para él traguemos. Cando entran, mesmamente o topano como lles dixeran os ánxeles. Envoltos nuns paniños e deitadiño no presebe, y o vélo naquelas palliñas... non sei como non morreron de pena. Tánta lástima e tanto delor lles dou!

Puxénose de rodillas cas manciñas levantadas mirando, mirando o noso Señor. Daba gloria vélo! Despois deno a nosa Señora un año que levaban para eles e unha xerra de leite a mais un boo queixo, que boa falta lles facía. E dalí puxénose de pé, e encozanza a tocar, a tocar. Ay que ben tocaban! O que é eu, estuvérvos hastra oxe oíndoos e vendoos tocar! E dimpois comenzano tamén a cantar

Vés cómo van os añiños
Tras da nai que os paréu?
Pois así miña preñiña
Tras de ti quero andar eu.

E así cantando, cantando estuvénos hastra que mirano a cariña do Neno e pareceulles que choraba. E choraría o probe que penas non lle faltano: ningún sacordaba del e partiálle o corazón ver que tantos se iban ó inferno. Y

entón un deles cas mans extendidas, como si o quixera coller no colo, púxose a cantar moy doce, dociño e decía:

Non chores meu neno
Non chores prendiña
Que che quero eu
Co a yalma e ca vida.

E cantaba tan ben, tan ben que parecía teer unha voz de ánxel aquel boo daquel home.

E estaban dimpóis alí falando coaqueles dous santos, nosa Señora a mais S. José cando oino cantar á porta unhas voces delgadeiras como se foran de mulleres que daba gusto oilas. Encomenzaba unha e seguíanlle as outras e decían:

Noite boa, noite boa,
Noite na que Dios náceu,
Esta noite é noite boa,
Porque é boa canto eu.

129

E despois salían outras voces gordas como se foran de homes e non dicían sinón

¡Noitibón, noitibón, noitibón!

E volvían as de antes e cantaban aínda parece que millor que dantes

Canten todos, canten todos.
Porque o Salvador xa veu,
Está no medio do gando
Onde a virxen o pareu.

E cando estuveno así cantando un boo pouco salino outras voces delgadiñas coma se foran de rapaces e cantando tamén eles decían:

Vinde, vinde anxes do ceu,
Vinde a ver noso Señor
Deitadiño nunhas pallas
Que me parte o corazón.

E o acabar eles repetían todos, os que parecían homes a mais as mulleres dun modo que daba ganas destalos oindo sempre:

¡Noitibón, noitibón, noitibón!

Estuveno así cantando, cantando e dimpóis calano. Non sei quen sería. Pode ser que fosen os ánxeles. Ou algunha xente e algúns rapaces que non se levantaron correndo cando pasano os pastores e chegan tarde para ver a noso Señor.

E ahí tendes como empezano as prosas que salen nas vísperas de navidá, e dano novo, amais dos reises cantando polas portas.

OS REISES EN COMOXO

Vos non vos acordaredes, porque aínda sodes pequenos, pero o que é os vellos... os vellos ben sacordan da festa aquela, porque foy unha festa se as hay. Tamen a prosa era boa. Pois vaya se era boa! Xuntáronse os mosos todos do canle de Cures; pode ser que queddase algún que no deixou seu páy, porque daquela os mosos non eran coma hoxe, que algúns mal criados salen da casa sin pidir licencia e aínda tamén faltan o resario, cousa ben fea! e destonces ningún facía tal anque tivera barbas. O certo é que se xuntaron moitos, moitos. Fixeno unhas coplas para a Navidá, a mais para Anoboo e para Reis dous coxos que había, un en Comoxo, e outro en Loxo que era home entendido que hastra estudiara para crego. As de Navidá eran para dar llas gracias a noso Señor nacido tan probiño por noso ben. E daban xenio. As danoboo dicían que Dios dése a todos un boo ano e boas colleitas e que o pasasen todos en pas e saudíña para servilo e despois salvarse. As dos Reis eran para que soltasen os ricos a mosca para a festa que querían todos facer despois en pago do seu traballo dandar polas corredoiras cantando de porta en porta para dar a todos a noraboa naquellas pascuas. Así que xuntano unha de ovos e chourizos e de cartos que né para dicir. Tamén cantaban e tocaban ben, tan ben que algúns de gusto doílos hastra lles deno xamóns e custillas.

131

O que xuntaban, gardábanno todo na casa do Souto que fixeno xa hay moitos anos uns canónigos de Santiago de paso que facían a fonte a mais a capilla de S. Salvador, que como daquela tiña mais cartos que dagora cando levantaban unha casa para sí, facían tamén outra para noso Señor ou unha fonte, ou algo así para os viciños. E tanto xuntano é tanto lles deno todos, que anque a casa é ben grande, cáseque non cabía nella o quealí foron levando. Se hastra oín que un vellos que se chamaba José Romeu, que era meu aboo, lles dera unha pipa de viño! Ben que daquela esta o viño mais barateiro, porque collíase moito e nabía tantos borrachos.

Así que sacabáno as prosas, ordenáno a festa. Aquela foivos festa! Aínda nouvo outra. No sábado fono doce mulleres a vila da Proba e tougeno, ademais do que coceran, sete cestas grandes de pan, e tres de pescadas, e outras de besugos e pescadaría, mentres que unha chea deles mataban carneiros e esfolaban un cucho e previñan o que era mester, e como era moitos e tiñan,

non lles faltou que facer. No domingo oíno primeiro todos a misiña en gracia de Dios, que como sabedes non se pode deixar, quo primeiro é darlle a Dios o seu. Despois alá se fono todos. No medio do curral, que é ben grande, fixeno unha fogueira... un fogueirón que daba medo. Non sei cómo non pegano lume a casa. Nas brasas puxénose despois as mulleres a cocer, e asar, e guisar, e esto-far carneiros, e polos, e besugos, e pescadas que nabía mais que dicir, nin alí paraba, nin estaba quedo ninguén. Unhas partían e botaban nunha tinalla os ovos para as tortillas, outros envolvían con moito modiño os chourizos en papeles para metelos no rescoldo, outros partían os xamóns e as custillas tiñan ben que facer, outras nunhas tixolas, en que ben se podían fritir pescadas coma se foran fanecas, facían tortillas que non tiñan de gordo menos dunha cuarta, e así todo os demais. Alí estaban catro homes dando voltas sobor das ascuas a un pucho grande coma un boy, e gordo mais que un cebón e espolvoreando de paso con sal e fregandoo con touciño para que non lle faltase nada e soubese ben a todos. No tanto alá arriba no sobrado puñan outros unhas mesas largas, largas, que boa falta facían para tanta gente. Aquela filliños foivos o que non hay. As bodas de Camacho, se oistes falar delas, non valían nada o pe da merendiña aquela. E fineno sin botar pecados, nin xurar, nin emborracharse ninguén, que é como se deben facelas festas. Non coma algúns que nos días de festa é cando fan mais pecados. Vos nunca seades deses. Cando fagades festa facedea coma aquela.

O NENO MORTO. UN MILAGRO D'O SANTO APÓSTOL

Nooh! Por eso este ano había unha gente cando sabreu a Porta Santa que non che digo! Estaba a Catedral, estaba a plaza da Quintán cheas, cheas de veras. Nos soportales, nas escaleiras sobor todo, non se vían sinon cabezas; alí non cabía nin un rato, con todo aínda había mais cando pasou o milagro que vos vou contar.

Antre o spiligrinos de Francia, que da quela eran moitos, viñera tamen unha muller cun miniño nos brazos. E coma gente era tanta ò pasar seique a Porta Santa, nun apérto matánolle o neno. Ela, ò tal ver, mais morta que viva, foise con el chorando a diante do Santo Apóstol. Apertaboo contra o seu corazón e curbioo de bicos, e de bágoas, pero o neniños non volvía en sí: estaba mórtó.

Despois de moito chorar puxo o miniño sobor do altar do Santo, e arrodi-llada cas mans levantadas pidíalle o Santiño que lle volvese o seu fillo; que tuvese piedá dela que quedaba sola e horfiña no mundo; que mirase que non tiña mais arimo que aquela prendiña do seu corazón; que si a deixaba ir sin o seu filliño ò chegar a sua terra de pena morrería soliña na cas; pois que tantos achaban nél remedio òs seus males na despachase a ela sin alivio e sin consolo.

133

Así estuvo pidindo e rezando a probe, púxose dimpois de pe, quixo coller o neno y el abrindo os olliños, como si despertara, empezou a rir para sua nay. O vélo vivo, eu non vos podó nin pensar nin dicir o quela sinteu y o que aquela muller dixo ò santo bendito y a alegría que tuveno todos os piligrinos que entónces aquí había, que eran moitos.

Pidámoslle ò noso santo Apóstol que faga tamen agora milagros, moitos milagros, para que todos veñan a veneralo e visitalo, e sobor todo que naxa ninguén dalma morta en Santiago.

TÒLO OU MINTIREIRO?

Noh! Por eso às veces pásalle a un cada cousas que é canto hay que ver! Pois de Oir non digamos. Vaya si se on tolerías! A máis das grandes. Ben é certo que moitos, anque noo pareza, están tòlos de todo. Vaya, ¿né verdá que se oírades qu'un dicía que n'había ninguén no mundo, que estaba él solo na terra, que eso que din algúns que molla a agua, e o lume queima, que alomea o sol, son contos de cregos, pareceríabos que estaba tòlo?

134

E cántas veces oímos todos cousas semellantes! ¿Non oíchedes algún dos que din se haberá ou non haberá Dios? ¿Ou dos que aínda non se contenta con eso, senón que, coma si foran doutores, aseguran sen poorse roxos de vergonza, que eso de Dios noné mais qu'un invento dos cregos? Pois eu xa o oín e ó tal oir restreguei os ollos para ver se era que dormía eu, ou estaba antres os tòlos de Conxo. Porque vamos que se está de remate o que di que n'hay sol no ceu: non che está menos o que se astreve a dicir que alá no ceu n'hay Dios. Porque se n'hay Dios ¿quén fixo logo o ceu? ¿Quén fixo as estrelas e a lua que alomea pola noite, e o sol qu'alegra ca sua luz a terra e fay medrar co seu calor as plantas, e verdexar os arbres, e curbirse de tantas herbiñas e frores os nosos campos? Quén fixo logo ese sol que tanto alegra ós probres, ós probres vellos sobor todos, cando poden poorse, dimpóis de tres meses de duro frío e de invernía, o pé dunha parede sentadiños nunha cadeira, ou anque sea nunha pedra, nun sitiño onde ò sol os quente? Ay! Ben se ve que non son vellos os que tal din. Que non senten o frío dos probes, que si tal sintiran, non dixeran tan grandes tolerías.

Porque a min paréceme, non sey se me engaño, pero a min parécemo que non acharán eses tantas pesetas no seu bolsillo sen metelas. E se algún tal dixe-ra chamaríano mintireiro, ou dirían qu'estaba tòlo, tòlo de todo. E non quererán que lles diga eu òs que tal falan, que minten coma testigos falsos, ou se non que miren ben onde poon os pees, porque van camiño de Conxo. Con que non pode ter ninguén unha peseta no bulillo, anque sea das falsas, sin metela, ou sin que alguén lla poña, e podemos ter sol no ceu e arbres e folliños e tantas frores na nosa terra sin que ninguén o faga! Ben dicía eu qu'al-gúns, anque no pareza, están tòlos, tòliños de todo.

NON TEN VOLTA

Levaba honte unha nena un ramo de froles na mau que daba xenio vélo. Porque vaya se eran bonitas! ¿qué arrecendor! Topey dimpois un peisano cun carro de trigo. Seique viña pagar unha renda. Mirey pro ceu y un sol esplendente e magnífico brilaba no medio mesmo do firmamento enchendo de luz e d'alegría o mundo todo... Quen faría as froles y o trigo y o sol? Sabio será quen tal fay. Os homes non saben tanto; nin pra télo pasarían tanto traballo: nin poden subir tan alto nin ir tan lonxe. As entrañas da terra son pra eles tan imposibles como as andainas do ceu. Nin saben facer as froles dabaixo, nin os lumiares dariba.

Nin eles nin ninguén sabe, nin pode faguer tántas, tan bonitas e tan grandes cousas, nin ten con qué. Solo Dios noso Señor pudo e pode facer todas esas cousas e outras mais, porque con solo querer fay todo canto quer.

NINGUÉN PODE COMA DIOS

O conto de quen fixo as cousas qu'hay no mundo non che ten volta. Porqu'eu non falo solasmente doxe, qu'agora ven se ve que nace a vaca da vaca, e unha ouvella da outra, pero a pirmiera ¿dónde veu? A pirmeira ¿quén a fixo? Os homes non, qu'aínda agora a pesar de tanta sabencia, non son capaces todos eles de facer un miñado nin un carrizo, anqu' é un paxaro ben pequeno, nin unha herbiña desas qu'hay na nosa terra, tan brandiñas que da gusto sentarse sobor delas na sombra dunha carballeira, e ponse pouco dimpóis tan direitiñas coma si ninguén as pisara. E se aínda véndoas, véndoas todos os días no as fan, ménolas farían sen vèlas, menos farían as pirmeiras. Se non saben cómo!

136

E anque souberan, ¿con qué as iñan a facer? ¿Con terra? ¡Estache boa! Facer con terra, con lama que tanto enlixa os pés as bonitas froliñas nosas! Máis aínda pra eso tiñan que facer primeiro a terra. E estamos na mesma. Se os paxaros, e as froles, e as fontes non se poden facer, a terra aínda é maior. ¿E con qué a iña a facer? Estamos na mesma sempre. Hay qu'acudir a Dios: ô que puxo o rabo as cireixas. Ese, ese é o que o fixo todo. Os demais saben matalas, desfacelas. Pero facelas? Non ten xeito. Anque se xunten todos os sabios do mundo, todos, non son capaces nin de porlle a pata a unha mosca se por debe se lle caeu. Nin agora, nin nunca.

UN RELÓS

Teño un relós cal n'hay outro.
Eu sí que teño relós!
Nin sadiana, nin satrasa,
Nin nunca se me parou.
Anda xusto, xusto sempre
Porque n'hay relós millor,
Qu eses, máis alta quas nubes,
Puxo alá nos ceos Dios.
Ese sí que é cousa prima,
Ese sí que é relós bóo:
N'ahy relós que vala un carto,
Si se compara co sol.
Marca xusto sempre as horas,
As horas que estonces son.

Yeso un día e outro día,
Cen anos e cen despois,
Vinte sigros, vinte mil,
Qué sei eu cántos millóns
Van des que o sol alomea,
Van desde que marca o sol
Ós homes tódolos días
As horas mesmas que son
Sin adiantar nin siquera
Nin un minuto nin dous,
Sin pararse nunca, nunca,
Sin nunca se descompor,
Andando sempre no xusto
Cal nanda ningún relós
Sin saltar muelle nin dente
Por moi pequeno qué for.

Nin man un home lle puxo,
Nin ninguén corda lle dou!
E anda sempre, sempre, sempre
Marcando as horas o sol!
Quén nos faría esa prenda?
Quéno faría tan bóo?
Esas cousas meus filliños
Sólo as sabe facer Dios.

O SOL

O sol que todos vemos.
Que a todos alomea,
Que tan atento anda
Mirando sempre a terra.
Non ten relós no mundo,
Que a é se lle pareza:
De todos cantos hay
Ningún se lle asomella.

Uns días fay moy largos,
Parece que encomeza
E nunca, nunca acaba
De alomear a terra
Cal si de froles toda
Quiseraa ver coberta.
Pero outros.. Ay qué curtos!
Apenas chega a vela!
Uns días largos, largos!
E outros tan de veras
Bereves e curtos fay,
Que a nada os días chegan.

E así todolos anos
E sempre con fixeza,
Son largos no verán
Curtos na primadera.

Se un relós no mundo
Un home tal fixera,
El fora home sonado
Na redondez da terra.
Mais sólo Dios tal pode
Que ten tanta sabencia.
Ante Dios, pois, baixemos
Homildes a cabeza.

OS PAXAROS

Empezan na Candelaria
Cada anos os paxariños
A buscar follas e pallas
Haxa calor, haxa frío
Sin parada nin descanso
Para facel o seu niño.
Para Marzo xa ten ovos,
Por Abril din pío, pío
Os paxariños que agardan
A nai que leva no bico
Un grausiño, unha frangulla,
Un bichoco pequeniño.
Deprenden logo a agacharse
Antra as silvas e antre os vimios
Así das uñas dos gatos
Como das uñas dos pillos.
E anque veña Agosto quente
Non fan os paxaros niño!
Nin se lles esquence nunca
Onde puxenos os seus fillos!
Van e ven, corren e saltan,
Dan nunha parede un brinco,
Páranse, e voan dimpóis,
Mudan sempre de camiño,
Pero acertan sempre, sempre
Da pedra, silveira ou pino
Onde puxeno hay tres meses
O berce para os seus fillos.
E dende que os fillos voan,
Non miran mais para o sitio!
Nin volven a poer un ovo
Nin no verán nin no estío!

Quén lles dicirá esta cousas
Os paxaros o oído?
Se non é noso Señor,
Eu non volo sei meus fillos.

AS ANDURIÑAS

Eu vin alá por Pascoa
voar as anduriñas:
¡Que ben elas voaban!
¡E canto elas corrían!
Marchaban para baixo
Volvían para riba
E unha volta a plaza
Lle daban tan axiña
Qu'eu decirvos non podo
A presa con que iñan.
Voaban coma frechas
Cas alas extendidas
Pensaban que en movelas
O tempo así perdían.

¡E canto elas berraban!
¡E canto alí carpían!
A plaza toda, toda
Co seu piar enchíana
Nin outra voz qu'adelas
Na plaza non se oía.

Así pasano uns meses
Así pasano uns días:
Dimpóis marchano todas.
Nin unha ahí se vía.

Chegamos a outra Pascoa
E ahí ven as anduriñas.
E volven a correr
Da baixo para riba,
E volven a carpir
Com'antes xa carpían
E alegreal a xente
Ou a plaza a velas iña.
Dimpóis... Dimpóis marchano
As miñas amiguiñas.

Así fan cada ano
Sin que ninguén llo diga

Sin que lle esquenza nunca
O tempo da partida
No mesmo tempo chegan
No mesmo tempo emigran.

¡Mirá se ten sabencia!
As probes anduriñas,
Se nas fixera Dios
¿Quén tal lle aprendería?